

Synen på det onda i judisk tradition

»Klassiska frågor»

- Hur kan ondska vara del av något som styrs av en fullständigt god och perfekt Gud?
- Hur kan ondska behålla sin kraft i världen?

Svar a la neoplatonism

ondska = frånvaro av ljus / ickevarande

=> tanken på Gud som perfekt / godhet kan behållas

Svar a la gnosticism

ondska och godhet = två konkurrerande makter

Demiurgen = lägre gudom som skapat materien som håller människors själar fångna

Människans själ innehåller gudomlig gnista
=> människors uppgift att befria och återföra denna gnista till sitt ursprung (jfr. luriansk kabbala)

Svar a la traditionell judendom

Gud har av egen fri vilja skapat det onda

Jag ger ljus och skapar mörker,
jag bringar lycka och skapar ofärd. (*ra*)
Jag, Herren, gör allt detta. (Jes 45:7)

Det onda = ett gudomligt redskap

Målet: att gott ska uppnås

Ge människan möjlighet att använda sin fria vilja

Jetzer ha-ra vs jetzer ha-tov

»Ond» respektive »god» drift i människors hjärtan

- Båda drifterna nödvändiga

Huvudfunktioner för jetzer ha-ra:

- förföra
- fresta

Målgrupp: fåfanga människor

Huvudområden:

- avgudadyrkan
- äktenskapsbrott

Medeltida filosofi

Maimonides: närmar sig det neoplatoniska synsättet

- Gud är allsmäktig och god
- Ondska är avsaknad av gudsnärvaro

Men – vidhåller tanken på människans fria vilja

Tidiga kabbalister: Isak d. blinde

Traditionell judisk syn + neoplatonism i sefirot-kostym

Människas onda gärning => stärker jetzer ha-ra =>
föranleder Gevura att flamma upp => Gevura orsakar
död och förintelse

Ingen dualism

ondska snarare frånvaro av godhet

Tidiga kabbalister: R. Isak b. Jakob ha-Kohen

»Studie över den vänstra emanationen» (1200-talets början)

En av kabbalans viktigaste och mest revolutionerande böcker (enl J. Dan)

- Introducerar fullskalig dualism i kabbalistisk symboldräkt
- Presenterar demonologiskt parallell-sefirotträd
- Introducerar eskatologiskt tänkande i kabbalistisk dräkt

Zohar

Dualistisk tendens (arv från Kohen-bröderna) – men
inte renodlad

Sitra achra («den andra sidan»)

- Företrädare: Jetzer ha-ra + »ur-ormen»

Gud

- Företrädare: Jetzer ha-tov + själ

Konstant konflikt till tidens slut, då det goda kommer
att segra

Zohar: dualistiska drag

- Förekomst av ond motsvarighet till sefirotträdet
=> genom att meditera över ond sida kan man lära något om den goda sidan
- Det onda = (sjö)monster / i motsättning till Gud
- Krafterna i sitra achra destruktiva, oberoende av Gud
- Det onda måste »mutas» fram till tidens slut

Zohar: traditionalistiska drag

- Det onda existerar som en »skugga»
- Det ondas roll: övervaka, locka och testa människor
- Yttersta funktion: skapa gudsfruktande människor
- Det onda ökar när Gud tillåter det

Zohar: det ondas framväxt?

Zohar har inget svar

- Talas om ondska skapad genom tidigare skadad emanation
- Vanligt återkommande: förstärkning av Gevura => »översvämning» av dom => ondska

Sitra achras olika funktioner enl. Zohar

- Förförare
- Åklagare
- Orsakar död och förintelse
- Skyddsängel för andra nationer
- Straffar de onda
- Prövar / testar människan
- Skyddar det gudomliga

Demonologi i Zohar (och efteråt)

Folketro (judisk, medeltida muslimsk, kristen, tysk, slavisk);
delar judaiserat, andra hämtat rakt av => synkretism

a) skapade genom eld och luft / fristående väsen

b) skapade strax före sabbaten / behöver människor

Lilith: demonernas urmoder

Naama: förför män med sin skönhet

c) »judiska demoner»

hjälp samma, gör goda gärningar, följer Tora

Lilith

Det blir ett tillhåll för ökendjur och hyenor,
en plats där gästar möts.

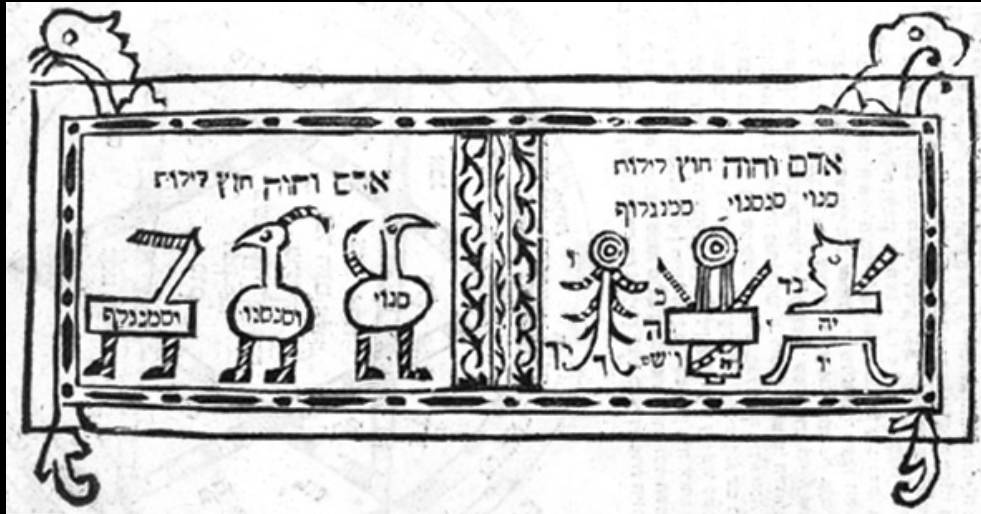
Där håller också Lilit till
och finner en plats att vila. (Jes. 34:14)

Uppkomst: »behov» av demoner?

Funktion: kidnappar nyfödda barn

Skydd mot: amuletter

Amuletter

Sefer Azriel (Amsterdam, ca 1700)

Skyddande symboler

- magiska trianglar
- fyrkanter / rektanglar
- hexagrammet
- menora
- hand
- cirkel / halvmåne / (kors)
- kabbalistiska »tecken»

